

TIMIȘOARA NOASTRĂ – E DE MULT EUROPA

Articol scris de **Goran Mrakić** în **NAȘA REČ** nr. 772 din 03 dec. 2004

Se povestește de ani și decenii despre particularitatea spiritului timișorean, despre specificitatea prin care Timișoara își împodobește oamenii care trăiesc în ea, despre sentimentul de admirație al tuturor acelor care o vizitează. Căldura cu care sunt primiți musafirii în capitala banatului, cinstea și hărnicia localnicilor, diversitatea pozitivă etnică și culturală, au dus în lume vestea că există un oraș în care, oameni de diferite naționalități, au învățat ca, împreună, să muncească, să trăiască și – ceea ce este cel mai important – să se întovărășească. La hotarul a două imperii, Timișoara a reușit să-și înfăptuiască identitatea sa particulară, dobândind o carte de vizită unică pe care o poate arăta cu mândrie tuturor.

În istoria sa de peste opt secole, orașul a cunoscut suișuri și căderi.

La începutul secolului al 14-lea, Carol Robert de Anjou, regele ungarilor, a vizitat în câteva rânduri Timișoara în dorința de a construi aici un palat regal. A și făcut-o în 1316 când s-a mutat în acest palat împreună cu regina Maria Ecaterina, principesa de Teșen, iar Timișoara a devenit, pentru scurt timp, capitala regatului ungar! În orașul bănățean, cu numai un an mai târziu, a decedat soția lui Carol și a fost înmormântată în biserica Sfânta Ecaterina.

Cel mai vestit rege medieval al ungarilor, Matiaș Kiraly, și-a patrecut copilăria în Timișoara în care a revenit deseori, cu plăcere. Acest lucru l-a făcut și în ianuarie 1458 când a fost înscăunat.

Grelele timpuri ale năvălirilor turcești nu au ocolit, în secolul 16, nici Banatul, astfel încât cetatea Timișorii a fost predată oștilor turcești în 1552. Banatul a devenit pașalâc iar Timișoara a rămas în mâinile turcilor 164 ani,

Eliberarea și renașterea

În calitate de grăniceri ai imperiului habsburgic, la finele secolului al 17-lea, Sârbii au luptat aprig împotriva turcilor. În războiul austro-turc, izbucnit în urma migrației din 1690, unul din cele mai importante evenimente militare a fost cucerirea Timișorii. În fruntea armatei austriece s-a aflat gloriosul conducător de oști Eugeniu de Savoia, care, la 13 octombrie 1716, a eliberat Timișoara de sub Turci.

Acest lucru a însemnat pentru Banat începutul unei noi epoci, a dezvoltării economice a renașterii culturale și a înfloririi urbane.

Timișoara și sârbii

Sârbii au fost întotdeauna strâns legați de Timișoara și de istoria ei.

În Timișoara a trăit, pentru scurt timp, Dositej Obradović, al cărui nume îl poartă actualul liceu sârbesc. El a părăsit orașul în 1757.

În Timișoara s-a ținut, în anul 1790, un sobor popular-bisericesc, având denumirea oficială de congres național Ilir, care a însemnat o cotitură în istoria poporului sârbesc.

Soborul timișorean a fost ținut în vremuri grele, în timpul ultimului război austro-turc, când grănicerii sârbi au luptat de partea Habsburgilor, în anul în care a murit împăratul Iosif al II-lea, în vremea când liberalismul francez se răspândea prin Europa, amenințând conservatorismul catolic al Austriei. La doi ani după soborul din Timișoara, dieta ungară i-a recunoscut privilegiile.

Din Timișoara, în 1822, Vuk Karadžić trimitea scrisori către Ljubita Obrenović și către Jernei Kopitar, aici i s-a născut fiica Ruža, botezată în biserica catolică din Lahovari iar Jovan Sterija Popović a urmat gimnaziul superior în Orașul de pe Bega.

Primele sale stihuri, Branko Radičević le-a compus în orașul nostru fiindcă se presupune că poezia „Fata la fântână”, a fost compusă în 1843. Fratele lui, Stevan Radičević, a mers la școală în Timișoara și a murit în 1845. A fost înhumat în cimitirul din Timișoara-Cetate. Aici a murit și tatăl lui Branko, Teodor, în 1864, iar crucea i-au ridicat-o „Sârbii din Timișoara și Mehala”.

În Timișoara au trăit, un timp și Dușan Vasiljev, Jakov Ignjatović, creatorul realizmului în literatura sârbă, poetul Petar Preradović, Dimitrije Tirol și multe alte personalități importante ale culturii sârbe.

Ar merita să se amintească faptul că în cartierul Freidorf al Timișorii s-a născut și Johann Weissmüller, cunoscut ca primul interpret al lui *Tarzan* (și multiplu campion mondial la natație, doborând de 60 ori recordul mondial **N.T.**).

Dintre toți cărturarii ai sârbilor, cel mai convingător a fost legat de Timișoara Miloš Trnjanski. În anul 1900 M. Trnjanski a urmat clasa întâia a școlii primare din Timișoara-Cetate. În acea clădire, vestitul scriitor a locuit un timp la învățătorul său Dușan Berić. În noua sa locuință se puteau auzi deseori clopotele catedralei sârbești pe care el o descrie în al său „Jurnal despre Čarnojević”.

În anul 1904, Trnjanski s-a înscris în clasa întâia a Liceului Piarist. Acest liceu a fost unul dintre cele mai bune din Imperiul Austro-ungar, iar severitatea catolică a fost acolo omniprezentă. Scriitorul își amintește deseori, în scrierile sale, de școala sa în care, pe lângă nemți, unguri și evrei au învățat și ortodocșii români și sârbi.

Dintre toți scriitorii sârbi, Trnjanski a scris cel mai mult despre Timișoara, despre Cetate și despre Mehala. Folosind sursele documentare ample din arhive la scrierea romanelor sale, autorul ilustrează foarte detaliat condițiile burgului austriac. Tragedia migrației sârbilor, veșnica pribegie și căutare a patriilor pierdute, hoinăritul istoric și neistoric prin geografia înșelătoare, sunt problematici pe care Trnjanski le elaborează magistral în scrierile și romanele sale. O parte a celei de a doua cărți „Seoba” (migrație **N.T.**) se desfășoară la Timișoara în timp ce un capitol poartă titlul sugestiv „*Nenorocirea acelei primăveri a ajuns neașteptat la Timișoara*”.

„Eu am iubit Timișoara așa cum iubesc oamenii locul în care au crescut” a scris Trnjanski.

Timișoara românească

După primul Război mondial Timișoara a devenit sediul multiplelor acțiuni menite să apere interesele sârbești din Banat. Când, în iunie 1919, hotărârea privind apartenența Banatului timișorean Regatului României a devenit aproape o certitudine, intelectualii sârbi din Timișoara au întocmit un memorandum despre apartenența Banatului la Regatul SHS, care a fost trimis delegației sârbești la conferința de pace.

Conferința de pace de la Paris a decis ca Timișoara, împreună cu o mai mare parte a Banatului, să revină României. Deja, la 27 iulie 1919, armata și administrația sârbă au început să părăsească Banatul timișorean. Armata română a venit în Timișoara la 3 august 1919 (de aceea piața prin care a intrat armata română se numește, de atunci, "Piața Unirii" iar 3 august a devenit ziua Timișorii).

La Marea Adunare Populară, din mai 1934, în Timișoara-Fabrica, au fost aprobate Statutul, Programul și a fost aleasă conducerea Partidului regnicolar al poporului sârbesc din România. Ca președinte a fost ales Mihailo Ćirić, avocat din Variaș, iar ca secretar general Spasoie Nikolić. Ținând seama că printre fondatori s-a aflat și Milutin Manojlović, *Vestitorul Timișorii*, ziar inițiat ceva mai devreme de acesta, a devenit purtătorul de cuvânt al Partidului regnicolar al poporului sârbesc.

Apusul vremurilor bune

Sfârșitul celui de al doilea război mondial a însemnat sfârșitul unei epoci. Pe Sârbii din Timișoara noile vremuri i-au surprins în rolul de activiști antifasciști, grupați în jurul diferitelor organizații panslovene comuniste.

În perioada comunismului Sârbii din localitățile apropiate, au populat masiv Timișoara care, cum se spune, a devenit „cel mai mare sat sârbesc”. Dar spiritul totalitar nu a reușit nici în 50 de ani să distrugă spiritul Timișorii care, timp de secole, a respirat libertatea și curajul.

În decembrie 1989, Timișoara a inițiat marea insurecție anticomunistă care, mai târziu, s-a extins și în alte orașe ale României.

Mulți scriitori și artiști au evidențiat în operele lor particularitatea Timișorii. Locuitorii ei au învățat singuri să se repecte reciproc, să colaboreze. Legea nescrisă a Timișorii e legea bunei educații care s-a transmis, an de an, din generație în generație. Din păcate, în ultimele câteva decenii, au fost populați aici oameni cu instincte destructive deosebite, fără nici o idee despre cultivarea mediului și avutului, fără un grăunte de cultură și educație. Totuși, toți aceia care știu să prețuiască gradul atins al civilizației urbane, care știu ce este o muzică bună, care iubesc clubul de fotbal violet, care stimează munca și prețuiesc ce-i al altora în cazul că e bun, niciodată nu vor dispărea de aici și niciodată nu vor fi învinși de tendințele și curentele barbare care dau buzna atât din Răsărit cât și din Apus.

Politicienii își cumulează puncte laudându-se că au deschis granițele și au desființat vizele pentru România, că acestea sunt noile trenduri europene, că trebuie să ieșim definitiv în întâmpinarea Europei civilizate. Un fapt curios este că, la începutul

secolului al 20-lea, se putea călători cu trenul, fără nici un pașaport, de la Moscova la Lisabona sau de la Timișoara la Berlin, Viena sau Paris. Cum se poate vorbi atunci despre evoluția relațiilor sociale în Europa ?

Timișoara a fost de mult Europa și toate experiențele inspirate de multiculturalitatea tiranică merg în favoarea afirmației că politica nu se poate împotrivi naturii. Aici, coexistența Nemților, a Ungurilor, a Românilor a Sârbilor, a catolicilor, a ortodocșilor și protestanților a fost naturală, în timp ce, în alte părți, acest lucru se obține prin forță pentru a se dovedi existența democrației.

Suntem deschiși pentru toți și oricine vine ca prieten ne va fi oaspete drag. Ceeace se încearcă acum în Apus la noi s-a petrecut acum două sute de ani. Putem să călătorim liber până la München, Madrid, Londra, Hamburg, sau Amsterdam dar ce e de făcut dacă vrem să ne repezim până la Kikinda sau Srpska Crnja ? Cine mai are, deci, de învățat de la cine ? Cum își imaginează domnii din Bruxelles că ne putem înfrăți cu Englezi, Francezi, și Portughezi când se clădesc noi bariere fizice și spirituale între noi și vecinii noștri, rude, frați după sânge. Un popor poate trăi numai în, din și conform sângelui său, în afara lui nu există viitor. Pe toți aceia care au vrut să schimbe așa ceva istoria i-a măturat iremediabil, iar noi am rămas aici pe mai departe și după măcel și după războaie și după migrări. Aici, pe pământul nostru, în sângele nostru.